

Москаленко О. І.

*студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНОЇ БАЗИ, ЯКА РЕГЛАМЕНТУЄ ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ

дослідники історії адвокатури зазначають, що як самостійний правовий інститут адвокатура в Україні була запроваджена після проведення на початку 60-х років XIX ст. судової реформи.

З судовою реформою 1864 р. пов'язана реформа професійної адвокатури в російській імперії, зокрема в Україні. Судова реформа проголосила принципи незалежності суддів, гласності, усності та змагальності судового процесу, ліквідувала становий суд. За судовою реформою були введені суд присяжних, адвокатура, мирові суди. Отримавши законодавче закріплення в судових статутах, адвокатура стала новою юридичною установою. у дореформені часи впродовж декількох століть роль адвокатів виконували приватні особи – повірені або ходатаї у справах. Їх функції не були законодавчо регламентовані, жодні вимоги до них (наприклад, наявність спеціальної освіти) не ставилися. як правило, їх обов'язки обмежувалися складанням документів й представленням їх до різноманітних інстанцій.

вперше про судове представництво згадується у законодавчих актах XV ст. – у Псковській та Новгородській судових грамотах. Судове представництво існувало у двох формах: природній і найманій. саме з найманих представників поступово створювався інститут професійних повірених. Згідно зі ст. 36 судібника 1497 р. у випадку, якщо позивач чи відповідач самі не з'являлися до суду, то вони мали право прислати замість себе повірених. Судібник 1550 р. не тільки закріплював право сторін мати повірених, а й встановлював певні правила для проведення розгляду справи.

судова реформа 1864 р. заклала основи компетентної й самоврядної організації адвокатів. таким чином сформувалась адвокатська професія. адвокати поділялися на дві групи: присяжні повірені, які давали професійну присягу адвокатів, об'єднувалися в корпорації, і приватні повірені, які займались адвокатською практикою індивідуально. 6 червня 1874 р. було видано закон, який запровадив поряд з присяжною адвокатурою інститут приватних

повіреніх. відмінність присяжних повіреніх від приватних полягала також у тому, що присяжні повірені зберігали право представляти інтереси у всіх судах російської імперії, а приватні могли виступати тільки в судах, які видали їм такий дозвіл.

Період з листопада 1917 р. по травень 1922 р. умовно можна назвати перехідним періодом для адвокатури. інструкція про революційні трибунали від 19 грудня 1917 р. є першим офіційним актом нової влади, який містив спробу створення нової – радянської адвокатури. 11 травня 1920 р. радою народних комісарів видається Постанова «Про реєстрацію осіб з вищою юридичною освітою», відповідно до якої у триденний строк після опублікування цієї Постанови вказані особи зобов'язані зареєструватися у підвідділах обліку й розподілу робочої сили за місцем проживання.

у червні 1920 р. на третьому всеросійському з'їзді працівників юстиції приймається рішення про внесення змін до Положення «Про народний суд ррФСР» від 30 листопада 1918 р. 25 травня 1922 р. приймається Положення «Про адвокатуру», в якому лише в загальних рисах йшлося про створення колегії захисників. Народний комісаріат юстиції 5 липня 1922 р. приймає Положення «Про колегії захисників», згідно з яким ці колегії створювались у кожній губернії при губернських судах, а нагляд за їх діяльністю покладался на суд, виконком і прокуратуру. в радянській Україні з 2 жовтня 1922 р. діяло Положення про адвокатуру, затверджене постановою вуцвк. у ньому йшлося про колегії захисників, однак визначення адвокатури не давалося; поняття «адвокатура» та «колегія захисників» не розмежовувалися, поняття «адвокатська таємниця» також не визначалося. у той же час, поняття «захисник» трактувалося ширше, ніж поняття «захисник-адвокат», оскільки до захисту допускалися близькі родичі, представники підприємств, державних установ тощо.

у 50-х роках ХХ ст. стала змінюватися позиція законодавця щодо законів, які регламентували права адвокатів. у період з 1960 р. по 1962 р. союзні республіки, у тому числі Україна, прийняли нові Положення про адвокатуру, які все ж таки не дозволяли займатися приватною адвокатською практикою. у 1962 р. указом Президії Верховної ради СРСР було затверджено Положення про адвокатуру в УРСР.

конституція СРСР, яка була прийнята у 1977 р., включала стат-

ттю, в якій йшлося про адвокатуру, а 30 листопада 1979 р. було прийнято Закон срср «Про адвокатуру». Згідно зі ст. 159 конституції України, прийнятої на позачерговій сьомій сесії Верховної Ради Української срср дев'ятого скликання 20 квітня 1978 р., для надання юридичної допомоги громадянам і організаціям діють колегії адвокатів.

у Законі «Про адвокатуру в срср» (1979 р.) поняття адвокатури давалося в описовій формі: «адвокатура сприяє охороні прав і законних інтересів громадян і організацій». у той же час, у ст. 2 цього Закону йшлося про організацію та порядок діяльності, права та обов'язки адвокатів. стаття 7 Закону закріплювала засади адвокатської таємниці Положення про адвокатуру Української срср 1980 р. в цілому повторювало Закон «Про адвокатуру в срср» (1979 р.).

20 вересня 1990 р. в м. Києві у Будинку вчителя відбувся установчий З'їзд спілки адвокатів України. З'їзд прийняв рішення про створення сау і затвердив її статут. спілка має відділення в усіх областях України, арк, містах Києві та Севастополі.